

TIDSREJSEN - hjemme på skolen

Det er tid til at spænde sikkerhedsbæltet og slippe fantasien løs, for nu handler det om at fortælle.

Med denne opgave

Øver eleverne sig i at:

- Forestille sig fortiden
- Skabe en historie
- Fortælle/formidle mundtligt og frit
- Lytte til hinanden

Får eleverne kendskab til:

- Dramaturgi
- Danmarks historie
- Den mundtlige fortælling/litteraturs metoder
- Forskellige fortællestemmer - jeg-fortælleren og den alvidende fortæller

Opnår eleverne:

- Større sikkerhed i at fortælle foran klassen
- Større tro på at de selv kan skabe, også selvom det måske er svært at stave

Mundtlig fortælling - hvorfor?

Forskellen mellem at skrive en historie og skabe en fortalt historie, ligger basalt set i mediet. Den ene er trykt eller skrevet i en bog. Den anden eksisterer kun, når den bliver fortalt. Når vi skriver en historie, og bagefter skal fortælle den, kommer vi hurtigt til at forsøge at huske den udenad, eller læse den op. Ordet fanger. Det kan kontrolleres. Det kan være rigtigt eller forkert.

Når vi skaber og fortæller en historie mundtligt, husker vi den indenad med kroppen. Det giver rum til forandring, det gør det muligt at have kontakt med publikum hele tiden, og det giver magten over historien tilbage til den, der fortæller. Hvis historien ændrer sig, fra det man først havde tænkt, så er det helt ok. Fordi den mundtlige fortælling lever nu og her.

Dét betyder, at den mundtlige fortælling ofte har en varierende grad af improvisation. Men har et solidt skelet og fundament at improvisere ud fra. Det er skelettet og fundamentet, der giver, både den der fortæller og den der lytter, tryghed.

Kroppen og sanserne er den mundtlige fortællings papir, det er her ordene og historien er rodfæstet. Mundtlig fortælling træner opmærksomheden både hos den der fortæller, men også hos dem der lytter. For vi skaber historien sammen.

Der er mange andre gode grunde til at benytte sig af den mundtlige fortælling, fx. vi husker ofte det der er blevet formidlet gennem en fortælling bedre, end det der er formidlet som fakta.

Mundtlig fortælling aktiverer fantasien hos den, der lytter og gør dem til medskabere.

Den der fortæller, kan gribe nuet og gøre fortællingen relevant for tilhørerne lige nu og her.

Kære Lærer

Se det følgende som et kort over muligheder i din undervisning, og brug din faglighed og viden om eleverne til at beslutte, hvilke veje der er bedst at gå i netop din undervisning og din klasse.

Start med at genbesøge udstillingen og få dem til at huske, hvad de lugtede, sansede, hørte, mærkede osv.

De ting de tog "hjernebilleder" af kan bruges i deres historie.

Måske vil de gerne lave en historie fra et sted, og fordybe sig. Måske vil de gerne lave en historie, der har alle tre steder med.

Hvis du får brug for at række tilbage til fortællingerne fra udstillingen, for at aktivere elevernes hukommelse, så har du dem i korte træk her:

Bakken

Zik vågner på bakken til lyden af gæs, der flyver hen over ham på himlen. Da han åbner øjnene ser han børnene, der sidder helt stille om ham. De er klædt i skind.

De opdager snart, at de alle kommer med fred og de bliver venner. Ved hjælp af en magisk salve kommer Zik til at forstå børnenes sprog.

Børnene har fundet en bille og vil begrave den. Sammen med Zik giver de den gaver med, en lille økse og en lille krukke.

Bagefter leger de sammen i skoven og hviler sig i græsset.

Til slut rejser Zik afsted, og får en stenøkse som afskedsgave af børnene.

Mosen

Zarissa lander i mosen, som hun synes er meget uhyggelig med lugten af vådt træ og sumpvand. Hun får øje på hesteskindet, der er spændt ud over nogle grene. Hun får øje på noget hvidt på jorden og samler det op, det er et kranium. Straks kaster hun det fra sig. Mens hun står og tænker på, om det var et dyrekranium, kommer to børn gående med krukker i hænderne. Den ene krukke lader de højtideligt glide ud i vandet. De kaster også blomster ud i mosen.

Så får børnene øje på Zarissa, og de falder på knæ og rækker den sidste krukke op mod hende. Hun ved ikke helt, hvad hun skal gøre, men hun tager imod krukken. Uden at sige et eneste ord, vender hun sig om og går tilbage til tidsmaskinen og rejser væk.

Skoven

Bum lander om natten i skoven. Han kan høre dyr, der pusler omkring ham. Da det er helt mørkt, begynder han at lede efter sin lommelygte. Da hører han børnestemmer. Han kan høre frygten i deres stemmer. De har et tællelys i hånden og taler om elverpiger, som om de var lige i nærheden. Så får børnene øje på Bum. De råber til ham, at han skal skynde sig væk, at elverpigen er farlig. Men Bum kan slet ikke se hende. Så får vinden børnenes lys til at gå ud. De skriger. Bum leder desperat efter sin lommelygte. Endelig finder han den og der kommer lys i mørket.

Børnene, Oluf og Maria, bliver meget glade. De giver Bum en tordensten som gave, for den beskytter mod det onde.

Nu er scenen sat for børnenes eget arbejde med at skabe en historie. Nogle vil gerne arbejde alene, andre to og to. Jeg anbefaler, at du holder grupperne små, da det ellers bliver kompliceret at få besluttet historiens indhold og forløb.

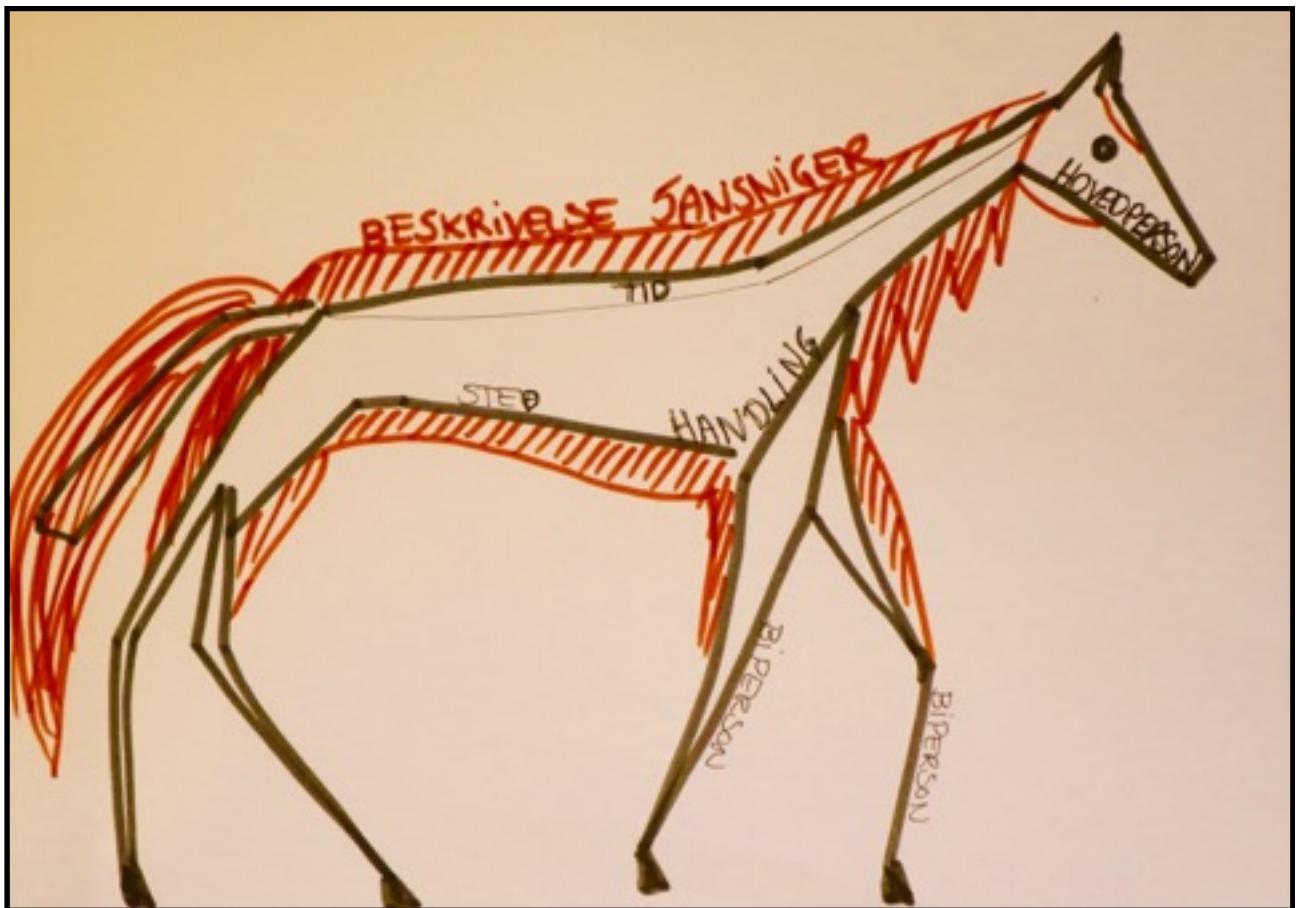
Historiens skelet, kød og skind

En historie er bygget op lidt som hesten i mosen.

Personer og steder er pinde i skellettet. Skellettet er historiens forløb og skindet er beskrivelserne, sanserne, tankerne.

Der skal være pinde, skelet og skind for at det er en historie. Men der kan være få eller mange pinde i skellettet, og skindet kan være mere eller mindre langhåret, blødt eller stridt.

Skindet kan have forskellige farver, det kan være, at det er udsmykket med perler og penselsstrøg, måske udbygger man med sadel, seletøj og rytter osv.

Personer i historien - pinde i skelletet

Måske er hovedperson Zik, Zarissa og Bum? Eller måske et af børnene fra bakken, børnene der ofrer i mosen eller et af de to børn i den mørke skov?

Eleverne vælger et af børnene og finder ud af:

Sted:

Hvor er de?

Tid:

Hvornår foregår historien?

Når det er på plads så finder de ud af, om der er brug for andre i historien:

En der hjælper (ex. Den kloge bedstemor)

eller en der skaber problemer (ex. Ulven)

Når pindene er valgt, kan eleverne begynde at bygge skelettet. De kan fortælle historien, som om det var dem selv der fortalte, eller som om de var med da det skete, og dermed kunne se og høre alt.

I den første runde med at skabe historien, er det ofte godt at fortælle eleverne, om det gode ved at sige JA til hinandens idéer. Når vi siger JA bringer vi historien fremad sammen, og det bliver måske lidt mere fjollet, men også meget sjovere, når vi siger JA til hinandens idéer. Når skelettet er på plads og skindet lagt på, kan man altid ændre på tingene, hvis der er en pind, der stikker helt af fra resten.

De må gerne, men behøver ikke tegne i storyboardet endnu. Nogle vil trives med at tale eller tænke sig igennem personer og handling, før de begynder at tegne, andre tegner med det samme.

Du kender dine elever bedst, måske tænker de godt, mens de går tur eller ligger på gulvet? Den kreative proces fremstår ofte ikke særlig effektiv, set udefra.

Sådan skaber eleverne historiens skelet

BEGYNDELSEN

Fortæl, hvornår det foregår

Der var engang for længe længe siden....

Det var i sidste uge....

Fortæl, hvor det foregår

...i et land langt mod Nord....

...på vej til skole...

Fortæl, hvordan det var

...vinden blæste og kulden stak som syle...

....solen skinnede og fuglene fløjtede....

Fortæl nu, hvem der er din hovedperson

....Her oppe levede en pige, hun var 10 år gammel og havde langt brunt hår...

....da jeg...

MIDTEN

NU kommer det som sætter historien igang - problemet, udfordringen, det som ændrer dagen for hovedperson

Fortæl, hvad der skete

....hendes mor var blevet syg og kunne ikke længere sørge for at pigen fik mad, eller hente brænde, så...

....snublede over det, jeg troede var en sten på vejen, men...

Nu brygger eleverne videre på historien. Hvad eller hvem hjælper hovedpersonen? Hvem eller hvad hjælper hovedperson? Brug sanser og beskrivelser, tanke/tale og handling.

SLUTNINGEN

Hen mod slutningen kommer løsningen på problemet og alle trådene samles.

Hvordan ender historien?

...pigen rakte sin mor æblet fra livets træ Ask Yggdrasil. Hun tog en bid og farven vente tilbage til hendes kinder.

Fra den dag af var der glæde og lykke i det lille hus og de levede lykkeligt til deres dages ende.

...jeg havde fundet gravhøjen. Knoglerne lyste hvidt i det svage lys. Endelig kunne jeg give flinteøksen tilbage til sin rette ejer.

Sidenhen smiler jeg altid lidt mere, når jeg går forbi de store sten, som mine forfædre satte på højen.

Når skellet (handlingen) er på plads, kan eleverne begynde at lægge flere farver på (beskrivelser, sansninger, tanker og tale).

- Hvordan så der ud, beskriv det
- Hvordan føltes det, lugtede det, lød det
- Hvad sagde de/tænkte de?

Historiens dynamik

GØR SKINDET LEVENDE

Det er vigtigt at skifte mellem fortællingens fire elementer, handling, sansning, beskrivelse og tale/tanke for, at en historie bliver levende.

Handling bringer historien fremad: Og så skete der, og så kastede hun, og så løb han, og så....

Sansning forankrer historien i lytterens egen krop og fanger dem ind i historien: Med sine bare fødder gik han på det bløde, lune mos, mens duften af bål og ristet kød kildrede hans næse...

Beskrivelse får lytteren til at se billeder i sit hoved: I efterårssolen lyste skoven rød og gul som et flammehav, langt borte kunne hun skimte det blå hav...

Tanke og tale giver anledning til refleksion, og en mulighed for at spejle sig i personerne: "Kommer du med over på den anden side af broen? Eller du tør måske ikke?"

STORYBOARD

Hvorfor story board?

Fordi brugen af storyboard gør det muligt for alle elever at være med på samme niveau, uanset om man kan tegne eller ej, uanset om man kan stave eller ej.

Fordi brugen af storyboard gør det muligt for eleverne at huske historien, uden at blive bundet af den. De kommer til at huske i billeder, og får historien ind i kroppen, mens de tegner den.

Fordi et storyboard gør det nemt at indsætte flere detaljer, flere scener, bytte rundt på dem eller fjerne nogen, der bare ikke skulle med. Det eneste man behøver er en saks og en limsstift.

Hvordan?

Tegninger ikke ret meget skrift - fordi skriftlige ord og sætninger binder os fast på noget bestemt, der skal huskes udenad, og som andre kan kontrollere om er rigtigt husket. Det øger altså risikoen for at gå i stå/gå i sort, mens man fortæller.

Tegningerne kan man huske som billeder fra ens eget liv, som om man havde været der selv.

Det gør det nemmere at huske, og det sætter os fri til at fortolke og fortælle hver del af historien. Det giver magten over historien til den, som fortæller.

Hvor meget?

En elev pr ark/historie, eller en gruppe pr ark/historie.

Nogle elever har måske kun brug for at tegne i tre felter for at have deres historie på plads, nogle har måske brug for fire ark. Begge dele er helt ok.

Sådan inspirer du til brug af storyboardet

Vis tegninger og måder at vise følelser på ved hjælp af simple stregtegninger på tavlen.

Jeg kan altså ikke tegne....

Pyt, det gør ikke noget. Hverken som lærer eller som elev behøver du at kunne tegne for at bruge et story board som redskab. For alle kan tegne udtryksfulde tændstikkemennesker og det er nok i denne sammenhæng.

Argh nej, jeg har glemt at tegne...

Intet problem, du klipper bare storyboardet op og sætter den ekstra tegning ind.

Argh, det her skulle slet ikke være med....

Pyt, det klipper du bare ud.

Andre måder at bruge story boardet på

Du kan også lade hele klassen skabe historien sammen. Start med at sprøge børnene, hvem der er hovedpersonen, bipersoner, så hvor og hvornår det foregår, hvad der skal ske, og hvad der så videre skal ske og så videre, indtil der er nok til at nå til slutningen. Altså en slags brainstorm på selve handlingsskelettet.

Derefter deles klassen op i små grupper. Hver gruppe er ansvarlig for at tegne en del af handlingen på sit story board. 1. gruppe - starten, 2. gruppe - beskrivelsen af stedet, 3. gruppe - præsentation af problemet, osv.

Når de har tegnet og arbejdet med netop deres del af historien, så skal de fortælle historien i rækkefølge. Det er en super god øvelse til at lære at lytte til hinanden, og til at rive sig løs fra den oprindelige plan for at skabe en sammenhængende historie, i fælleskab.

Det er sjovt, nogle gange temmelig fjollet, og fremfor alt så er det overraskende, hvor gode historier, der kommer ud af det.

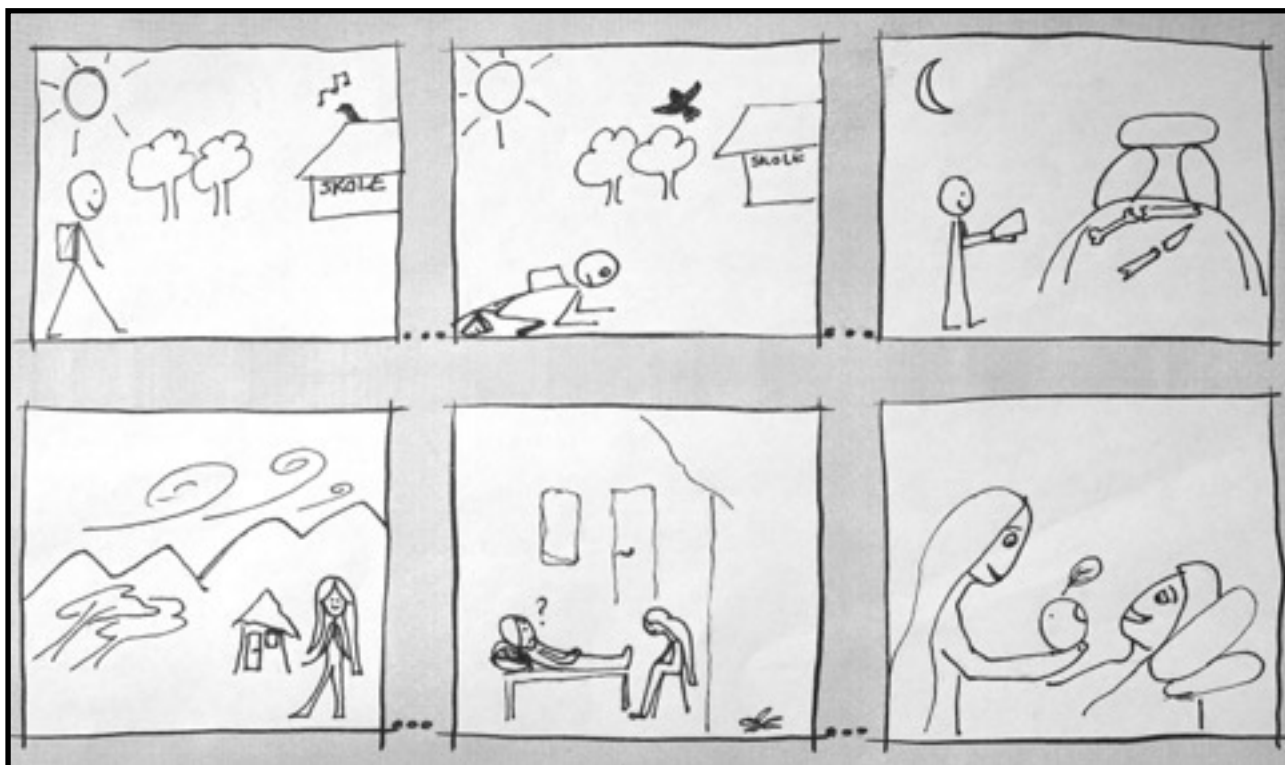
FORTÆL OG LYT

Når børnene er færdige med deres story board, kan du gennemgå det med dem, eller lade dem fortælle historien til deres makker to og to, eller alle kan få lov at fortælle deres historie for hele klassen. Det kommer an på tiden. I den ideelle verden har de mulighed for både at fortælle til hinanden to og to, og bagefter fortælle for hele klassen.

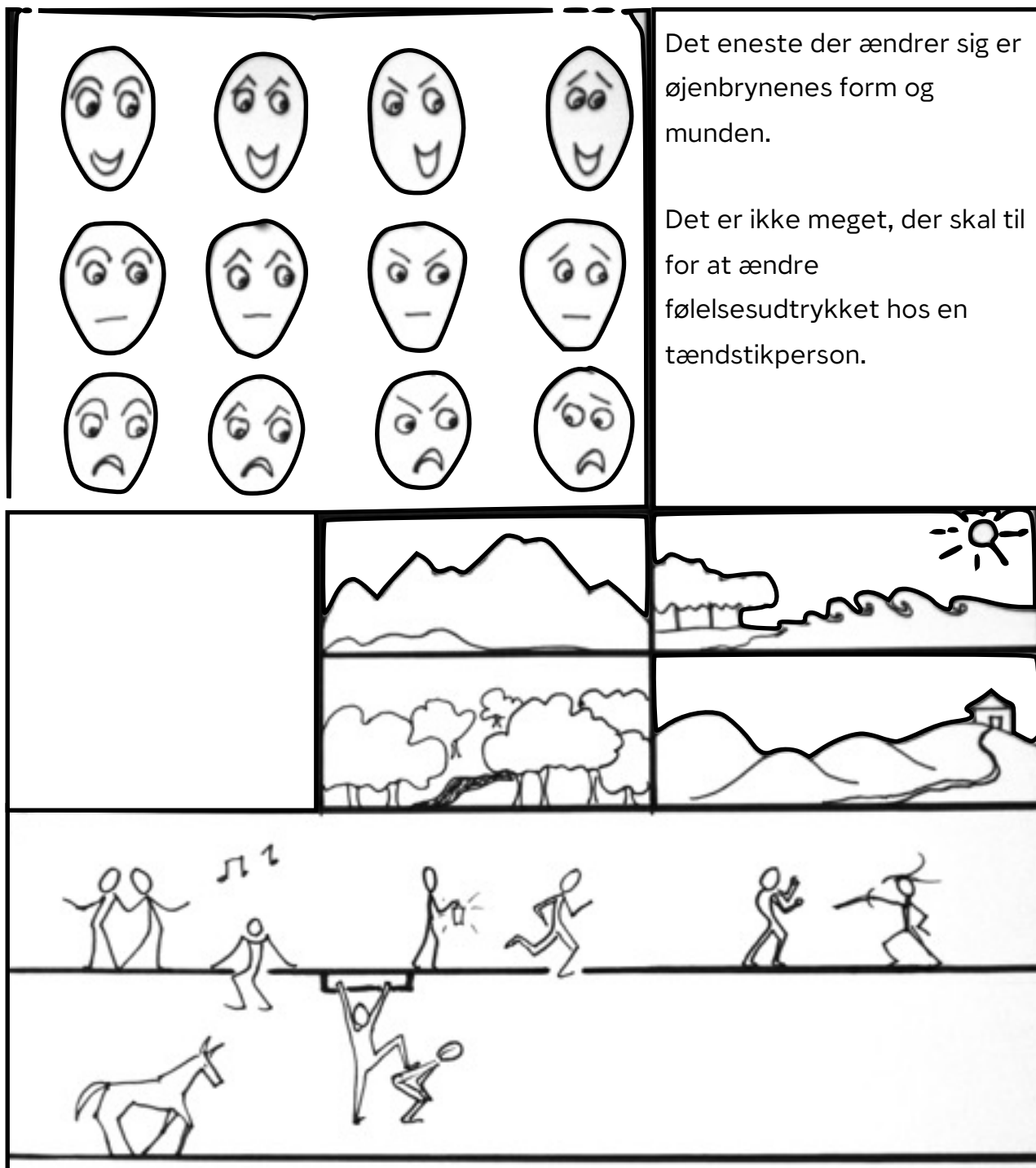
Story boardet bliver liggende på deres plads, så de har frie hænder til at fortælle med. Hvert billede er et fyrtårn på vejen, der leder videre til det næste punkt i historien. At huske i billeder gør det meget lettere at huske historien.

Det kan være en rigtig god idé at sætte en tidsmæssig grænse for, hvor længe hver gruppe må fortælle. Så ved alle, at de nok skal få lov at fortælle. Ligesom man ved, at den som fortæller holder op igen. Det gør det lettere at lytte; har jeg opdaget.

Rigtig god fornøjelse!

Her er lidt inspiration til landskaber, følelser, og handling

Kreditering

Historierne om Zik, Zarissa og Bom er frit genfortalt efter Anneline Køhlers oplæg.

Tekst og tegninger: Maria Junghans

Kopiering

Det er tilladt at kopiere eller distribuere indholdet, under forudsætning af at anvendelsen af indholdet sker på de betingelser, som følger af aftalen med Copydan Tekst & Node. Print og kopiering skal i givet fald indgå i skolens indrapportering til Copydan Tekst & Node.

TAK

Tak til Fåborg-Midtfyn Kommune, Nordea Fonden og Øhavsmuseet for støtte til udviklingen af dette materiale.

Vil du vide mere om mundtlig fortælling?

Foreningen for Fortællere i Danmark har på deres hjemmeside en litteraturliste med bøger om mundtlig fortælling, samt et katalog over forskning relateret til kunstarten både, som scenekunst og som redskab i blandt andet undervisning. Dertil kan de henvise til kurser og fortællekredse i dit område.

Læs mere på www.fortaellereidanmark.dk

Part of a Story - www.junghans.dk

